

PIRKANMAAN NYKYTILA-ANALYYSI

KOHTI SOSIAALISESTI OIKEUDENMUKAISTA JA
EKOLOGISESTI KESTÄVÄÄ PIRKANMAATA.

PIRKANMAA

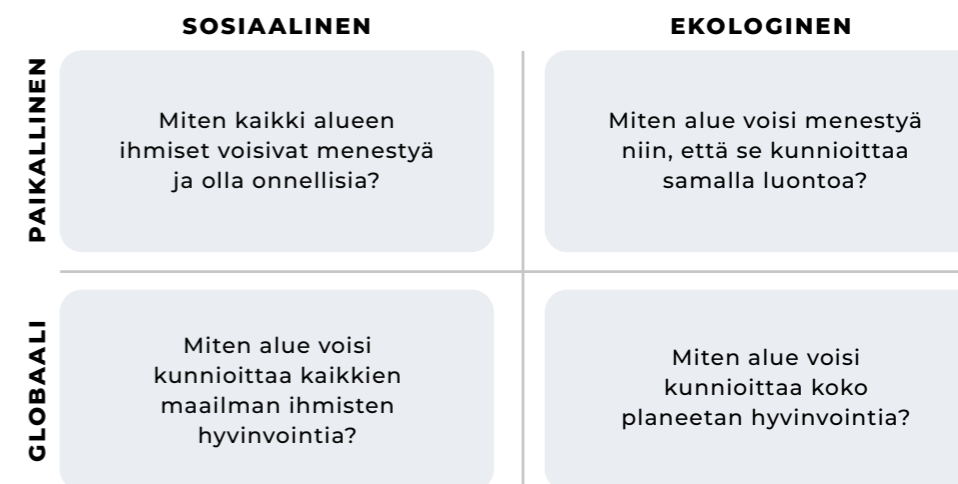

MITEN YHDISTÄÄ PIRKANMAAN ELINVOIMAISUUS SEKÄ IHMISTEN JA KOKO PLANEETAN HYVINVOINTI?

Maailmanlaajuisesti joka neljäs ihminen elää alle kolmella dollarilla päivässä. 12–15-vuotiaista lapsista joka kuudes ei käy koulua, joista suurin osa on tyttöjä. Puolet maailman väestöstä asuu valtioissa, joissa heillä ei ole juuri mahdollisuuksia vaikuttaa poliittisesti. Samaan aikaan ihmisten aiheuttama ilmastonmuutos työntää meitä kohti kuumempaa ja kuivempaa ilmastoja sekä nostattaa meriveden pintaa. Fosfori- ja typpilannoitteita käytetään niin paljon, että niiden valumat ovat johtaneet elämän romahtamiseen monissa järvissä, merissä ja joissa. Metsien määrä pienenee jatkuvasti, joka vaikuttaa luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen. Eri nisäkkäiden, lintujen ja kalojen määrä onkin enää puolet siitä mitä se oli 1970-luvulla.

Elämme aikaa, jolloin sosiaalisia ja ekologisia asioita täytyy ratkaista yhtäaikaaisesti. Kate Raworthin donitsimalli toimii kompassina 2000-luvulle ja se antaa suunnan kohti tulevaisuutta, jossa ihmisten tarpeet voidaan täyttää siten, että turvaamme samalla elollisen luonnon. Donitsi on tuonut kestävän kehityksen ajattelun uudelle tasolle ja sitä pidetäänkin käytännöllisenä esityksenä siitä, miltä kestävä kehitys voi näyttää. Donitsi tuo yhteen kehikseen sekä ympäristön kestävyden että sosiaalisen oikeuden.

Pirkanmaan nykytila-analyysi perustuu donitsimallin pohjalta kehitettyyn City Portrait -metodiin. Metodissa yhdistyvät ekologinen ja sosiaalinen ulottuvuus sekä paikallinen ja globaali mittakaava. Näistä syntyy neljä näkökulmaa: paikallinen-sosiaalinen, paikallinen-ekologinen, globaali-ekologinen ja globaali-sosiaalinen. Näitä neljää näkökulmaa auttaa konkretisoimaan kuvassa 1 näkyvät neljä kysymystä. Kysymykset toimivat City Portrait -metodin ytimenä. City Portrait tuo näkökulmien välisiä yhteyksiä esille ja paljastaa niin mahdollisuuksia kuin haasteitakin, joita nykypäivän kunnat ja maakunnat kohtaavat.

Kuva 1. City Portraitin neljä näkökulmaa

CITY PORTRAITIN NELJÄ NÄKÖKULMAA

Nykytila-analyysissa selvitettiin Pirkanmaan alueella olevia tavoitteita sekä niitä vastaava Pirkanmaan tämänhetkistä tilannetta. Pirkanmaan nykytila-analyysia varten analysoitiin Pirkanmaan kuntien kuntastrategiat. Strategioissa olevat tavoitteet jaettiin seuraaviin kategorioihin:

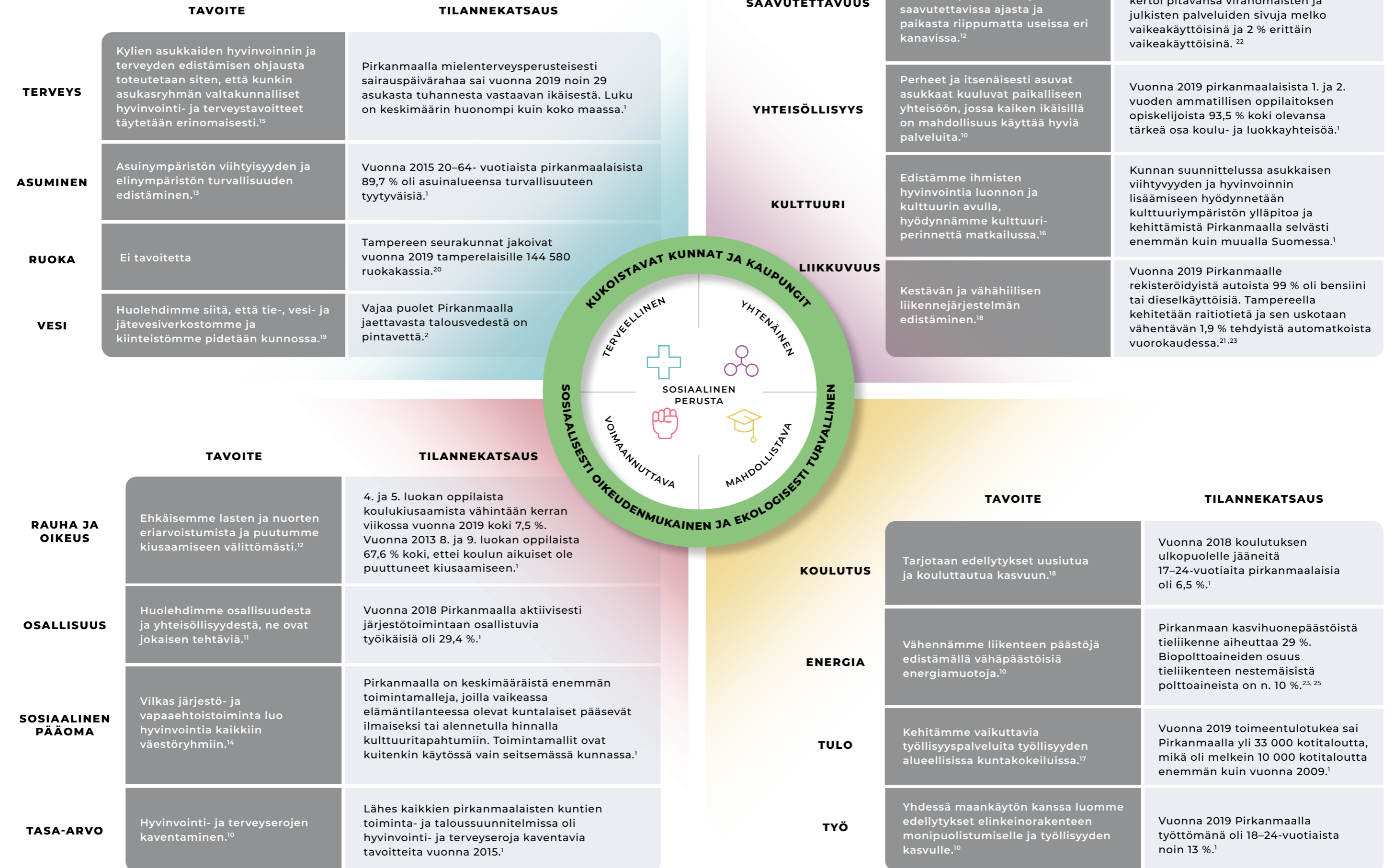
- hyvinvoiva (sosiaalinen näkökulma)
- yhtenäinen (sosiaalinen näkökulma)
- mahdollistava (sosiaalinen näkökulma)
- voimaannuttava (sosiaalinen näkökulma)

sekä

- vesi (ekologinen näkökulma)
- maa (ekologinen näkökulma)
- ilma (ekologinen näkökulma)

Pirkanmaa on ensimmäinen maakunta, jossa on hyödynnetty City Portrait -metodia.

MITEN KAIKKI PIRKANMAAN IHMISET VOISIVAT MENESTYÄ JA OLLA ONNELLISIA?

MITEN PIRKANMAA VOISI MENESTYÄ NIIN, ETTÄ SE KUNNIOITTA A SAMALLA LUONTOA?

VEDEN KIERTO

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Kesävihannat puut mahdollistavat suuremman määrän vettä valua ja imeytyä maahan.²⁶

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Tampereen Hiedanrannassa on tuotettu kokeiluna biosuodatin, jonka tarkoituksena on puhdistaa ravinteikkaita suotovesiä.²⁷

TAVOITE

Turvataan vesistöjen hyvä tila ja pohjavesivarojen hyödyntäminen.

TILANNEKATSAUS

Vuonna 2011 hieman yli puolet maakunnan vesilaitosten jakamasta talousvedestä oli pohjavettä ja loput pintavedestä valmistettua talousvettä.²

LÄMPÖTILAN SÄÄTELY

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Metsät haihduttavat vettä, joka viilentää ilmaa.

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Pirkanmaa voisi vaikuttaa lämpötilan nousuun hyödyntämällä viherrakentamista.

TAVOITE

TILANNEKATSAUS

Tampereen alueella vuoden keskilämpötilan arvioidaan nousevan 4 astetta.

ILMANLAADUN SÄÄTELY

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Puiden lehdet imevät itseensä saasteita ilmasta ja käyttävät entsyymejä niiden tuhoamiseen.

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Tampereella on rakennettu ja rakennetaan viherkattoja, jotka myös puhdistavat ilmaa epäpuhtauksista.

TAVOITE

TILANNEKATSAUS

Tampereen ilmanlaatu on parantunut vuodesta 2015.

ENERGIAN TUOTTO

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Fotosynteesin avulla kasvit muuttavat auringonvalon energiaksi.

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Pirkanmaalla käytetään aurinkokennoja uusiutuvan energian tuotantoon.

TAVOITE

TILANNEKATSAUS

Vuonna 2020 Tampereen kaupungin energian tuotosta uusiutuvaa oli noin 50 %.

HIILEN SIDONTA

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Kosteikot/ suot vangitsevat ilmasta hiilidioksidia ja varastoivat sitä pitkäaikaisesti.²⁸

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Pirkanmaa aikoo metsittää tai ennallistaa entiset turvemaapellot kosteikoiksi.²⁹

TAVOITE

Vähennetään 80 % kasvihuonekaasupäästöjä vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä.

TILANNEKATSAUS

Pirkanmaan kasvihuonepäästöt oli vuonna 2018 laskeneet 22 % verrattuna vuoden 2007 päästöihin.³⁰

RAVINTEIDEN KIERTO

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Kosteikot poistavat ravinteita vedestä bakteerien avulla.

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Tampereen Vuoreksessa toteutettu luontoperäinen hulevesijärjestelmä puhdistaa vedessä olevia ravinteita.

TAVOITE

TILANNEKATSAUS

Pirkanmaalla lantafosforin määrä suhteutettuna lannoitustarpeeseen on suurimmaksi osaksi alijäämäistä.

BIODIVERSITEETIN TUKEMINEN

MITEN LUONTO TEKEE SEN

Metsät luovat mikroilmaston sekä antavat suojaa kasveille ja eläimille.

TOIMIAKSEEN KUIN LUONTO

Tampere on osana Urban Nature Labs- hanketta, jossa luodaan esimerkiksi elinympäristöjä kasveille ja eläimille.

TAVOITE

Vaalimme ympäristöämme: harjut, järvet ja lintuvedet ovat vahvuuksiamme.

TILANNEKATSAUS

Pirkanmaalle on tulossa ensimmäinen maakunnallinen biodiversiteettiohjelma vuonna 2021.

VESI

ILMA

MAA

VEDEN KIERTO

LÄMPÖTILAN SÄÄTELY

ILMANLAADUN SÄÄTELY

HIILEN SIDONTA

RAVINTEIDEN KIERTO

BIODIVERSITEETIN TUKEMINEN

ENERGIAN TUOTTO

KUKOISTAVAT KUNNAT JA KAUPUNGIT

SOSIAALISESTI OIKEUDENMUKAINEN JA EKOLOGISESTI TURVALLINEN

MITEN PIRKANMAA VOISI KUNNIOITTA KOKO PLANEETAN HYVINVOINTIA?

TYPPI- JA FOSFORIKUORMITUS

Maatalouden osuus vesistöjen fosforikuormituksesta on noin 70 prosenttia ja typpipäästöistä hieman alle 60 prosenttia.³⁹

MAKEAN VEDEN VÄHENEMINEN

Jopa 47 % Suomen vesijalanjäljestä tulee ulkomailta.⁴³

JÄTTEIDEN TUOTTO

TAVOITE

Maatalouden ja yrittämisen yhdistäminen bio- ja kiertotalouteen.

Yhdyskuntajätteen määrä nousi vuodesta 2018 vuoteen 2019 noin kolmella prosentilla. Vuonna 2019 jätettä kertyi yli kolme miljoonaa tonnia.⁴⁸

LIALLINEN MAANKÄYTTÖ

Vuonna 2016 kestävän kulutuksen taso oli 1,63 gha per henkilö. Suomalaisen ekologinen jalanjälki on keskimäärin noin 6,3 gha per henkilö.⁴⁹

ILMANSAASTEET

Noin 50–60 % Kiinan ilmansaasteista muodostui tuotteista ja palveluista, joita kuljetettiin muihin maihin.⁴⁵

ILMASTONMUUTOS

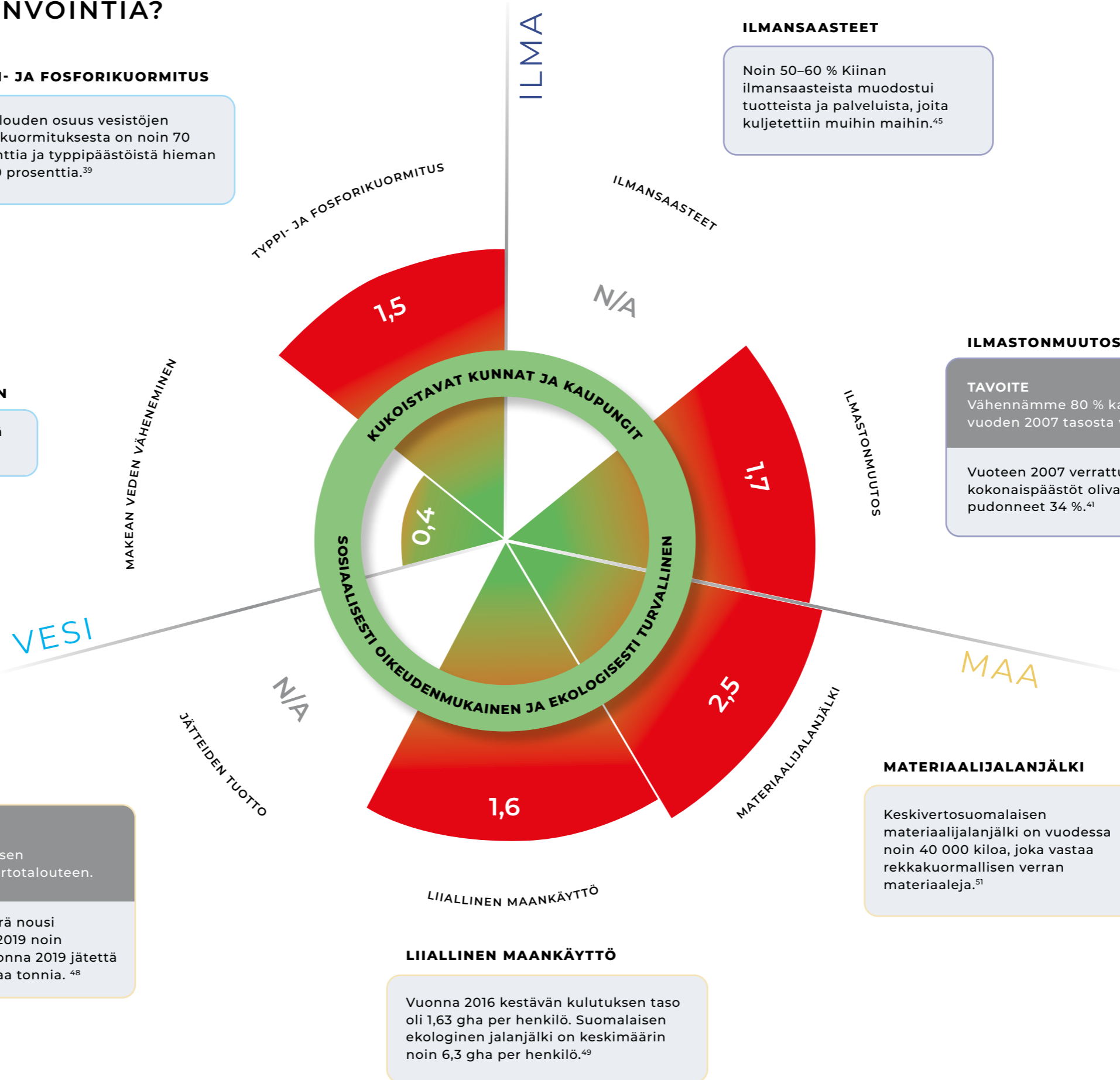
TAVOITE

Vähennämme 80 % kasvihuonekaasupäästöjä vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä.

Vuoteen 2007 verrattuna koko Suomen kokonaispäästöt olivat vuonna 2019 pudonneet 34 %.⁴¹

MATERIAALIJALANJÄLKI

Keskivertosuomalaisen materiaalityön jälki on vuodessa noin 40 000 kiloa, joka vastaa rekkakuormallisen verran materiaaleja.⁵¹

MITEN PIRKANMAA VOISI KUNNIOITTA KAIKKIEN MAAILMAN IHMISTEN HYVINVOINTIA?

TERVEYS

YK:N TAVOITE 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille.

GLOBAALI TILANNE: Vaaralliset työolosuhteet johtavat usein tapaturmiin, vammoihin, pitkän ajan terveysongelmiin ja ne nostavat itsemurhien määrää.⁶

RUOKA

Kahvin viljelyksessä tehdään pitkinä päivinä fyysisesti raskasta työtä, huonoissa olosuhteissa, jossa ongelmia ovat muun muassa painavat lastit, hyönteiset, käärmeiden puremat, loukkaantumiset liittyen turvattomiin laitteisiin tai myrkyllisiin kemikaaleihin.⁵⁹

TASA-ARVO

YK:N TAVOITE 5: Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia.

GLOBAALI TILANNE: Heikosti valvotuissa työpaikoissa työntekijät usein kohtaavat pakkotyötä ja väkivaltaa.⁶

TEKSTIILI

Aasiassa naispuoliset työntekijät usein kohtaavat seksuaalista häirintää ja joutuvat tekemään pakotettuina ylityötä. Lisäksi raskaana olevat naiset usein irtisanotaan.⁶

RUOKA

Sukupuoli, rotu ja tulotaso voivat olla riskitekijöitä, jotka vaikuttavat pakkotyöhön. Kahviteollisuudessa etenkin naiset kokevat enemmän eriasteista hyväksikäyttöä.⁵⁸

RUOKA

YK:N TAVOITE 2: Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva ja parantaa ravitsemusta

GLOBAALI TILANNE: Aliravitsemus on usein vallitsevaa haavoittuvaisten tehdastyöntekijöiden keskuudessa. Aliravitsemus johtuu matalista palkoista ja pitkistä työajoista.⁶

RUOKA

Nicaraguassa, Guatemalassa, Meksikossa ja El Salvadorissa arviolta 50–80 prosenttia kahvintuottajista kärsii ruokaturvattomuudesta.⁵⁸

ELEKTRONIIKKA

RAUHA & OIKEUS

YK:N TAVOITE 16: Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla.

GLOBAALI TILANNE: Työnantajat usein hyödyntävät syrjäytettyjen yhteisöjen haavoittuvuutta.⁶

Vuonna 2016 kolmestatoista merkittävästä Itä-Kongon kaivoksesta kaksitoista oli armeijan kontrollissa.⁶⁴

KULTTUURI

YK:N TAVOITE 11.4: Tehostaa hankkeita maailman kulttuuri- ja luontoperinnön suojelemiseksi.

GLOBAALI TILANNE: Globalisaatio voi inspiroida innovaatioita ympäri maailmaa, mutta se voi samalla myös heikentää paikallisten identiteettien ja kulttuurin monimuotoisuutta.⁶

ELEKTRONIIKKA

Nicaraguassa kahviplantaaseilla työskentelee tuhansia lapsityöntekijöitä, jotka altistuvat jatkuvasti vaaralliselle ja haitalliselle työlle. Rikkomukset liittyvät pääasiassa vaarallisiin toimintoihin, jotka sisältävät terveys ja turvallisuus ongelmia.⁵⁸

Kaivoksilla työskentelee paljon 10–16-vuotiaita lapsityöntekijöitä, jotka menettävät työskentelyn takia arvokkaita kouluvuolia.⁶⁴

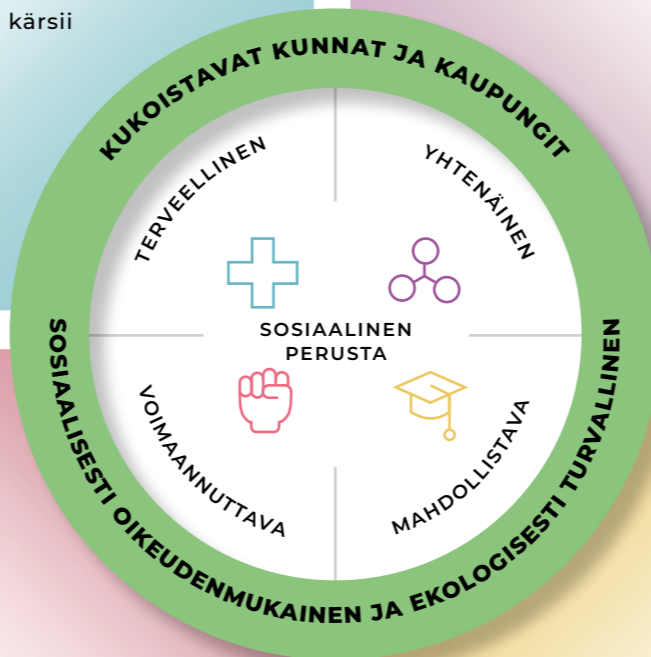
YHTEISÖLLISYYS

YK:N TAVOITE 12.4: Varmistaa vuoteen 2020 mennessä ympäristön kannalta kestävä kemikaalien ja jätteiden käsittely... sekä vähentää merkittävästi niiden vapautumista ilmaan, veteen tai maahan, jotta haitalliset vaikutukset terveyteen ja ympäristöön voidaan minimoida.

GLOBAALI TILANNE: Teollinen toiminta usein saastuttaa ympärillä olevien yhteisöjen maa, ilma ja vesi resursseja.⁶

TEKSTIILI

Lyhyt aikaiset sopimukset ovat iso ongelma Kambodzalaisissa tehtaissa. Vakinaiset ja kokoaikaiset työntekijät ovat melkein jokaisessa tapauksessa palkattu määräaikailla sopimuksilla. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijät kohtaavat uhkaa siitä, ettei sopimuksia enää uusittaisiin, mikäli työntekijät ottaisivat osaa liittojen toimintaan tai nostaisivat esiin ongelmakohtia.⁶²

MITÄ NYKYTILA-ANALYYSI KERTOO MEILLE PIRKANMAAN TILANTEESTA?

Pirkanmaan pääsy ihmiskunnalle turvalliseen ja oikeudenmukaiseen tilaan on kunnianhimoinen ja haastava tavoite. Pirkanmaalla sosiaalinen tilanne on YK:n kestävän kehityksen mittareilla verrannollisesti hyvässä tilanteessa. Pirkanmaalla on kuitenkin hyvästä sosiaalisesta tilasta huolimatta myös asunnottomia ja ruoka-apua tarvitsevia ihmisiä. On siis tärkeää ottaa myös sosiaaliset asiat huomioon yhdessä ekologisten tavoitteiden kanssa. Tavoitteisiin pääseminen vaatii työtä niin päättäjien kuin yrittäjien ja asukkaidenkin osalta.

Pirkanmaan suurimmat sosiaaliset haasteet liittyvät terveyteen, ruokaan, tuloihin, rauhaan ja oikeuteen sekä sosiaaliseen pääomaan. Terveyttä edistäviä tavoitteita oli melkein kaikissa kuntastrategioissa. Sen sijaan ekologisia tavoitteita oli mainittuna vain yhdeksässä kuntastrategiassa ja globaali näkyvyys puuttui melkein kokonaan.

Pirkanmaa on epäonnistunut pysymään sille laskettujen rajojen sisäpuolella ilmastonmuutoksen, typpi- ja fosforikuormituksen, liiallisen maankäytön sekä materiaalijalanjäljen osalta. Vaikka Pirkanmaalla onkin onnistuttu vähentämään kasvihuonepäästöjä merkittävästi edellisten kymmenen vuoden aikana, on hiilineutraaliuden eteen vielä tehtävä paljon töitä.

Pirkanmaalla materiaalien kulutus on erittäin suurta, sillä materiaalijalanjälki on 2,5-kertainen Pirkanmaalle laskettuihin rajoihin verrattuna. Pirkanmaan suurin haaste ekologiselta kannalta onkin vähentää alueen materiaalin kulutusta. Suomella tulee luonnonvarojen ylikulutus päivä noin kolme kuukautta aiemmin kuin koko maapallolla.

Paikallisella tasolla etenkin Tampereella tehdään jo jonkin verran ekosysteemipalveluiden tukemiseen liittyvää työtä esimerkiksi viherkattojen ja luontoperäisten hulevesijärjestelmien avulla. Muualla Pirkanmaata tapahtuvasta työstä ei ollut saatavilla tietoa.

Yksittäisiä sosiaalisia osioita seurattaessa voidaan huomata, että Pirkanmaalla on tilanne parempi kuin koko maassa keskimäärin. Lisäksi myös Pirkanmaan ekologinen jalanjälki alittui makean veden käytön kohdalla. Pirkanmaan on kuitenkin vielä tehtävä paljon työtä saavuttaakseen ihmisille turvallisen ja oikeudenmukaisen tilan.

LINSSI 3.

Typpi- ja fosforikuormitus

38. Ympäristö.fi, 2021. Saatavissa: [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Makea_vesi_ja_meri/Teollisuuden_ja_yhdyskuntien_ravinnepaas\(28651\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Makea_vesi_ja_meri/Teollisuuden_ja_yhdyskuntien_ravinnepaas(28651))

39. Ympäristö.fi, 2020a. Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Vesistöjen_kuormitus_ja_luonnon_huuhtouma

Ilmastonmuutos

40. Hiilineutraali Suomi, 2021. Saatavissa: <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/>

41. Ritchie H ja Roser M, 2016. Saatavissa: <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions>

Makean veden väheneminen

42. Nikula, 2012. Saatavissa: https://wwf.fi/app/uploads/z/i/y/t2zi2zza3jpxr44qvrk5e2d/vesijalanjaelkiraportti_final.pdf

Ilmansaasteet

43. Euroopan parlamentti, 2018. Saatavissa: <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20180301STO98928/kasvihuonekaasupaastot-eu-ssa-ja-maailmalla-infografiikka>

44. Wang H, ym. Saatavissa: <https://www.nature.com/articles/s41467-017-00918-5>

45. Ympäristö.fi, 2020b. Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ilman_epapuhauksien_paastot

Jätteiden tuotto

46. Suomen ympäristökeskus, 2020. Saatavissa: [https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Kotitalouksien_jatteen_kierratysaste_ei_\(59416\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Kotitalouksien_jatteen_kierratysaste_ei_(59416))

47. Tilastokeskus, 2020. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/jate/2019/13/jate_2019_13_2020-12-09_tie_001_fi.html

Liiallinen maankäyttö

48. Fisunetwork, 2020. Saatavissa: https://www.fisunetwork.fi/fi-fi/Seuranta/Ekologinen_jalanjalki

49. Global Footprint Network, 2021. Saatavilla: <https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=67&type=BCpc,EFCpc>

Materiaali jalanjälki

50. Laakso S ja Lettenmeier M, 2014. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/materiaalijalanjalki-kertoo-luonnonvarojen-kokonaiskayton/>

51. SDG Tracker, 2018. Saatavissa: <https://sdg-tracker.org/sustainable-consumption-production>

Väkiluku

52. The World Bank, 2021. Saatavissa: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

53. Tilastokeskus, 2018. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/vaerak/2017/vaerak_2017_2018-03-29_tie_001_fi.html

54. Tilastokeskus, 2021a. Saatavissa: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/

LINSSI 4.

Ruoka

55. Laakso T, 2018. Saatavissa: <https://www.maailma.net/uutiset/maailmanpankki-aarimmainen-koyhyys-laskenut-ennatysalhaiseksi-koyhyiden-poistaminen>

56. Pinedo Caro L, 2020. Saatavissa: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/projectdocumentation/wcms_765134.pdf

57. Miralles I, 2020. Saatavissa: <https://fairfood.nl/app/uploads/2020/06/FF-Time-for-some-truly-good-coffee-spreads-zonderschaduw.pdf>

58. Mureithi L, 2008. Saatavissa: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_160867.pdf

59. Mogrovejo R, ym. 2020. Saatavissa: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---sro-san_jose/documents/publication/wcms_759585.pdf

60. Ministry of Social Development and Fight Against Hunger, 2015. Saatavissa: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---ilo-brasilgia/documents/publication/wcms_398910.pdf

Tekstiilit

61. McCullen A, 2013. Saatavissa: <https://cleanclothes.org/file-repository/resources-national-cccs-shop-til-they-drop/view>

62. Kirkon Ulkomaanapu, 2015. Saatavissa: <https://www.kirkonulkomaanapu.fi/ajankohtaista/kuvareportaasit/mita-muoti-maksaa-vaatetyolaiset-kertovat/>

Elektroniikka

63. Lezhnev S, 2009. Saatavissa: <https://enoughproject.org/reports/mine-mobile-phone>

PIRKANMAAN NYKYTILA-ANALYYSI

KOHTI SOSIAALISESTI OIKEUDENMUKAISTA JA
EKOLOGISESTI KESTÄVÄÄ PIRKANMAATA.

